

Administrația Prezidențială

**Comisia prezidențială pentru patrimoniul construit,
siturile istorice și naturale**

Patrimoniul construit și natural al României în pericol

**Măsuri prioritare de protecție
O ilustrare a stării de fapt**

Palatul Cotroceni, 16 septembrie 2008

Membrii Comisiei prezidențiale pentru patrimoniul construit, siturile istorice și naturale

Co-președinți

Prof. dr. Dan Mohanu, Universitatea Națională de Arte, București

Arh. Șerban Sturdza, Președintele Ordinului Arhitecților din România

Membri

Prof. dr. Ștefan Andreescu, Institutul „Nicolae Iorga”, Academia Română

David Baxter, Restoration Officer, Institute of Historic Building Conservation, Marea Britanie

Maria Berza, Vicepreședinte al Fundației Pro Patrimonio

Dr. Ecaterina Buculei, Institutul de Istoria Artei „G. Oprescu”, Academia Română

Prof. dr. Ruxandra Demetrescu, Rectorul Universității Naționale de Arte, București

Prof. dr. Hanna Derer, Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”, București

Paul Gherasim, Pictor, Uniunea Artiștilor Plastici din România

Dr. Petre Guran, Institutul de Studii Sud-Est Europene, Academia Română

Arh. Ioana Irina Iamandescu, Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”, București; secretar ICOMOS

Dr. Ioana Iancovescu, Institutul de Istoria Artei „G. Oprescu”, Academia Română

Pîrvu Ionică, Director, Centrul de Pregătire Profesională în Cultură

Cristian Lascu, Redactor-șef, *National Geographic* - România

Mioara Lujanschi, Centrul de Consultanță pentru Programe Culturale Europene

Prof. dr. ing. Dan Lungu, Directorul general al Institutului Național al Monumentelor Istorice

Ierom. Iustin Marchiș, Mănăstirea Stavropoleos, București

Arh. Dan Marin, Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”, București

Arh. Ștefan Mănciulescu, Arhitect Șef, Comisia Națională a Monumentelor Istorice, Franța

Dr. Monica Mărgineanu Cârstoiu, Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, Academia Română

Prof. dr. Aurelian Trișcu, Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”, București

I. INTRODUCERE

În ultimele decenii ale secolului al XX-lea, dezvoltarea economică și globalizarea, pericolul marginalizării și cel al dispariției cu care se confruntau numeroase comunități, precum și erodarea treptată a credințelor și convingerilor tradiționale au făcut imperios necesară reconsiderarea pe plan internațional a locului patrimoniului cultural, precum și a rolului acestuia în viitorul societăților. Deoarece uniunea în diversitate este unul dintre principiile de bază ale Uniunii Europene, a devenit vitală formularea unor strategii armonizate cu aspirațiile și realitățile culturale ale fiecărei țări. Documentele „Diversitatea noastră creativă”/ “Our Creative Diversity”, asumat de ONU și UNESCO, și „Locul central al culturii – o contribuție la dezbaterile referitoare la cultură și dezvoltare în Europa”/ “In from the Margins – A Contribution to the Debate on Culture and Development in Europe” au revoluționat toate modurile de abordare și definire a culturii. O a treia contribuție la această nouă construcție datează din 1999, anul conferinței internaționale organizate la Florența de UNESCO și Banca Mondială. Documentul final al acesteia, „Cultura contează. Spre noi strategii referitoare la cultură și dezvoltarea durabilă”, vorbește de la sine: „Salvarea și protejarea patrimoniului cultural tangibil și intangibil pentru generațiile viitoare pot avea loc doar printr-o articulare consistentă cu dezvoltarea economică, socială și culturală a generațiilor actuale. Prin urmare, capacitatea generațiilor actuale de a transmite patrimoniul cultural /.../ va depinde de integrarea adecvată a politicilor referitoare la patrimoniul cultural în procesul dezvoltării globale”. Documente recente, Convenția UNESCO asupra protecției și promovării diversității expresiilor culturale și Concluziile Consiliului Uniunii Europene în legătură cu Planul de lucru pentru cultură 2008-2010 (mai 2008), stabilesc modalitățile practice de aplicare și raportare, de către fiecare stat, a unor acțiuni coerente în domeniu.

Trebuie constatat faptul că, în ceea ce privește protejarea patrimoniului cultural și integrarea sa în marile proiecte de dezvoltare durabilă, România nu a pus în aplicare cu determinare și consecvență măsuri eficiente, în conformitate cu prevederile convențiilor internaționale la care a aderat și cu interesul public pe care îl reprezintă patrimoniul cultural și natural. Rezultatul care se poate observa este o pierdere accelerată și irecuperabilă a patrimoniului. Această stare de fapt are deopotrivă cauze istorice și recente.

Printre cauzele principale se numără politica sălbatică de distrugere a patrimoniului cultural dusă de regimul comunist, care a inclus mutilarea legislației domeniului și desființarea instituțiilor de protecție, restaurare și conservare. Din acea perioadă au rămas, probabil, o ușurință condamnată a gestului demolator, indiferența autorităților, resemnarea și nepăsarea comunităților locale.

Ceea ce a lipsit României după 1989 a fost o atitudine coerentă din partea autorităților responsabile, care ar fi presupus recunoașterea, inclusiv juridică, a faptului că patrimoniul cultural și cel natural reprezintă o prioritate națională, precum și asumarea deciziei și responsabilității politice de a acorda protecției, restaurării și conservării patrimoniului considerația și sprijinul financiar necesar.

Factorul agravant pentru pericolul în care se află patrimoniul construit și natural din România îl

constituie însă, o dată cu creșterea economică, presiunea investițiilor imobiliare și a dezvoltărilor necontrolate, care antrenează distrugerea a ceea ce a mai rămas intact după demolările ceaușiste: centrele istorice ale orașelor, zonele de arhitectură protejată, siturile arheologice, arhitectura rurală tradițională, siturile și rezervațiile naturale, peisajele și căile de acces la acestea. Aceste distrugereri sunt favorizate de menținerea – sub pretextul încurajării dezvoltării – a unei legislații extrem de permissive în domeniile urbanismului, amenajării teritoriului, protejării mediului și a patrimoniului istoric.

Distrugerea sau degradarea patrimoniului construit și natural înseamnă dispariția memoriei și a identității culturale a cetățenilor României și, în consecință, incapacitatea de a transmite această moștenire generațiilor următoare. Edificarea unui viitor durabil nu poate avea loc fără includerea în strategiile de dezvoltare ale României și valorificarea în consecință a ceea ce are ea mai prețios – patrimoniul său cultural și natural. Distrugerea sau neglijarea acestuia înseamnă totodată sărăcirea ireversibilă a contribuției României, ca membră a Uniunii Europene, la diversitatea culturală europeană.

În momentul de față, la aproape doi ani după ce România a devenit membră a Uniunii Europene, secțiunea Cultură – Patrimoniu cultural imobil și mobil din *Planul Național Unic de Dezvoltare 2007-2013* nu reprezintă deocamdată decât un text. În această situație, Comisia consideră ca fiind prioritare anumite măsuri care pot contribui la oprirea fenomenului de distrugere a patrimoniului construit și natural, urmând ca acestea să fie susținute și dezvoltate de o strategie care asumă definirea patrimoniului cultural ca o componentă majoră a dezvoltării României, și care trebuie să se reflecte explicit și concret în strategiile sectoriale ale ministerelor de resort și în capitolul referitor la dimensiunea culturală din Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă.

II. MĂSURI PRIORITARE

Având în vedere valoarea culturală a patrimoniului construit, format din monumente, fondul construit din cadrul zonelor protejate, situri istorice și arheologice, precum și necesitatea protejării siturilor naturale pentru păstrarea calității vieții, și constatând starea precară a acestora, se impun următoarele măsuri urgente:

1. Corelarea Strategiei de dezvoltare durabilă 2030, a strategiilor sectoriale de profil și a Strategiei Naționale / Planul național de dezvoltare 2007-2013 în privința patrimoniului cultural și natural, în vederea armonizării legislației secundare cu legislația primară.

2. Includerea temporară a zonelor construite protejate, în calitate de ansambluri sau situri, după caz, în categoria juridică de „monument istoric”, intrând, prin urmare, în aria de incidență a legislației în vigoare privind monumentele istorice.

Argument

Pe plan mondial, este recunoscut, prin documente internaționale, faptul că valoarea de excepție a

monumentelor istorice este consolidată și potențată de mediul construit înconjurător, care determină vizibilitatea și lizibilitatea semnificațiilor culturale specifice. Pe de altă parte, această resursă culturală, deși nu are o însemnătate egală cu aceea a monumentelor, prezintă o serie de calități esențiale pentru identitatea orașului sau a satului. Aceste porțiuni de țesut urban sau rural comportă o valoare culturală ridicată nu doar prin elementele de bază (tramă stradală, parcelar, fond construit, vegetație), ci și prin relațiile dintre acestea (modul de ocupare a terenului, alinierea clădirilor etc.). De asemenea, trebuie subliniat faptul că, adeseori, fondul construit istoric generează prin caracteristicile sale morfo-sintactice un mediu de viață a cărui calitate nu poate fi egalată sau depășită de regimul de construcție rezultat din presiunile pieței imobiliare.

3. Statutul temporar consemnat la punctul 2 trebuie să fie valabil până la finalizarea delimitării și reglementării tuturor zonelor construite protejate în așezările urbane sau rurale pentru care nu s-au efectuat încă aceste operațiuni și a cartării tuturor imobilelor din toate zonele protejate, existente ca atare în prezent și urmând a fi delimitate, prin clasificarea lor în 3 categorii valorice:

- a. monumente istorice cuprinse în Lista Monumentelor Istorice sau propuse spre clasare – imobile care nu pot constitui obiectului unei cereri de desființare;**
- b. imobile, construcții și situri – împreună cu componentele acestora – protejate prin reglementările urbanistice aferente zonei protejate din care fac parte – imobile care nu pot constitui obiectul unei cereri de desființare;**
- c. imobile comune.**

Argument

În prezent, conform legislației în vigoare în România, beneficiază de protecție în sens juridic – atât față de mutilări, cât și față de demolări – imobilele cu statut juridic de „monument istoric”, precum și cele existente în Anexa 3 la Legea 5/2000. În consecință, elementele de patrimoniu neclasate, chiar dacă sunt componente ale unei zone protejate, pot fi modificate sau chiar eliminate fără sancțiuni juridice – dar cu consecințe grave asupra monumentelor istorice și asupra mediului înconjurător (vezi argumentele consemnate în cazul punctului 2). De aceea, în cazul așezărilor pentru care au fost deja delimitate și reglementate zonele construite protejate aferente (cazul orașului București, de exemplu) este necesară identificarea în cadrul acestora a imobilelor care determină vizibilitatea și lizibilitatea monumentelor istorice existente, dar și calitățile intrinseci ale zonei construite protejate în cauză. Până la definitivarea unor fișe individuale obligatorii ale acestor clădiri, orice intervenție asupra lor va trebui justificată prin studiu istoric și decisă de Comisia Națională a Monumentelor Istorice (zonală). În caz contrar, este probabil ca în scurt timp, din cauza motivelor deja semnalate, localitățile din România să își piardă – definitiv și irevocabil – identitatea.

4. În legătură cu Ordinul 2260/2008, publicat în Monitorul Oficial în data de 17 iulie 2008,

modificat prin Ordinul 2504/2008 din 6 august 2008 al Ministrului Culturii și Cultelor pentru modificarea art. 24 alin. (1) din Normele metodologice de clasare și inventariere a monumentelor istorice, publicat în Monitorul Oficial în data de 15 august 2008, este necesară eliminarea procedurii declasării de urgență, precum și a condițiilor restrictive privitoare la clasarea de urgență a monumentelor istorice.

Argument

Chiar și în condițiile în care aliniatul 1 din articolul 24 al OMCC 2260/2008 a fost modificat prin OMCC 2504/2008, în formularea în vigoare, metodologia aprobată deschide calea demolării abuzive și rapide a monumentelor istorice și, pe de altă parte, face imposibilă clasarea în timp util a unor imobile aflate în pericol iminent de distrugere. În condițiile actuale în care patrimoniul cultural din România își diminuează continuu substanța, legislația trebuie să reflecte preocuparea prioritară pentru protecția monumentelor istorice și nu pentru declasarea acestora pe motiv de dispariție. În consecință, se impune eliminarea aliniatului 1 din articolul 24 al ordinului în cauză și revizuirea capitolului VII, referitor la procedura de clasare de urgență, astfel încât aceasta să se poată desfășura în cel mai scurt timp.

5. Este necesar ca primăriile de orașe, municipii, sectoare ale Municipiului București, precum și Direcțiile de cultură, culte și patrimoniu cultural național corespunzătoare să facă publice în termen de 15 zile solicitările pentru modificarea, declasarea sau desființarea monumentelor și a imobilelor situate în zonele protejate. Până la terminarea operațiunii de cartare a clădirilor indicată la punctul 3, orice intervenție asupra unui imobil situat într-o zonă protejată nu se face decât pe baza unei cercetări *in situ* și a unui studiu de evaluare a semnificației sale cultural-istorice. Înainte de a fi supus avizării, studiul va fi făcut public, inclusiv prin afișarea pe website-ul Direcției de Cultură și Patrimoniu Cultural Național în raza căreia se află imobilul.

Argument

Intervențiile asupra fondului construit istoric – inclus sau nu pe lista monumentelor istorice – au adeseori un caracter distructiv. Sistemul actual de avizare a acestor intervenții, în care deficitul de transparență se combină cu disfuncționalitățile administrației, face oricând posibilă apariția unor abuzuri. Reacțiile sunt de multe ori tardive și, din acest motiv, este necesar ca orice potențială amenințare asupra patrimoniului istoric să fie cunoscută în timp util. În ceea ce privește cercetarea *in situ* și studiile istorice, ele sunt necesare pentru identificarea resurselor culturale ale fondului construit și fundamentarea, din punct de vedere tehnic și juridic, a tipurilor de intervenții posibile, a restricțiilor și permisivităților. Publicarea studiilor se justifică prin necesitatea transparenței, dar și a garanțiilor de onestitate profesională și obiectivitate științifică a autorilor.

6. Cererea de desființare a unui imobil trebuie să fie însoțită de soluția de arhitectură a imobilului

care urmează să fie construit în locul celui propus a fi desființat. În cazul respingerii, cererea de desființare a unui imobil se poate relua nu mai devreme de 3 ani de la data respingerii.

Argument

De foarte multe ori, imobilele nou apărute în zonele protejate nu urmăresc decât interese speculative – legate de creșterea valorii terenurilor – și nu iau deloc în considerare resursele culturale care, prin astfel de operațiuni, sunt distruse. Intervențiile arhitectural-urbanistice din zonele protejate trebuie să conducă însă la creșterea, și nu la diminuarea valorii acestora. Calitatea noilor construcții este extrem de importantă și, din acest motiv, ea trebuie cunoscută și controlată încă din faza incipientă a avizării.

7. Se consideră oportună menționarea explicită în Legea 422/2001 a Institutului Național al Monumentelor Istorice ca fiind abilitat să inițieze și să fundamenteze cereri de clasare. Direcțiile de cultură, culte și patrimoniu cultural național trebuie să declanșeze procedura de clasare în termen de 30 de zile de la înregistrarea cererii. În vederea clasărilor de urgență, Oficiul de Cadastru în raza căruia se află imobilul, ansamblul sau situl în cauză, trebuie să furnizeze, la cererea Direcției pentru cultură, culte și patrimoniu cultural național în raza căreia se află imobilul, construcția, ansamblul sau situl în cauză, actele de proprietate necesare procedurii de clasare în termen de 15 zile de la solicitare.

Argument

Institutul Național al Monumentelor Istorice este instituția publică cu cele mai importante atribuții de cercetare științifică și de inventariere a patrimoniului istoric. În consecință, rolul său în inițierea și fundamentarea propunerilor de clasare trebuie consolidat.

Autoritatea abilitată să instituie regimul juridic de protecție aferent categoriei „monument istoric” trebuie să cunoască cu certitudine proprietarul unui imobil propus spre clasare pentru a-l încunoștiința de declanșarea procedurii și de efectele care decurg din aceasta. În condițiile în care, în mod frecvent, proprietarii refuză să furnizeze actele de proprietate, acest lucru obstrucționează procedura de clasare și, în consecință, aplicarea măsurilor necesare pentru protecția resursei culturale în cauză.

Trebuie precizat faptul că deși Legea 422/2001 prevede măsuri de compensare pentru proprietarii de monumente istorice, cum ar fi scutirea de impozite sau unele facilități în obținerea de fonduri pentru restaurare, aceste mecanisme nu sunt încă active. Prin urmare, sunt necesare o serie de măsuri instituționale corelate și nediscriminatorii de garantare a sprijinului care trebuie acordat proprietarilor de monumente istorice.

Notă: În faza finală a elaborării acestui material, Ministerul Culturii și Cultelor a emis Ordinul nr. 2260/2008, publicat în Monitorul Oficial în data de 17 iulie 2008, privind aprobarea Normelor metodologice de clasare și inventariere a monumentelor istorice. Ordinul prevede eliminarea actelor de

proprietate din lista documentelor obligatorii pentru declanșarea procedurii de clasare. Având însă în vedere faptul că autoritatea abilitată să instituie regimul juridic de protecție trebuie să cunoască și limitele precise ale proprietății vizate, este probabil ca sprijinul acordat de Oficiul de Cadastru să fie util.

8. În cadrul zonelor construite protejate, existente ca atare în prezent sau urmând a fi delimitate conform punctului 3, trebuie interzisă modificarea prin planuri urbanistice, elaborate din inițiativă privată, a procentului maxim de ocupare a terenului, a coeficientului maxim de utilizare a terenului și a înălțimii maxime prevăzute în reglementările aferente, precum și a încadrării funcționale a parcelelor.

Argument

Zonele construite protejate sunt vulnerabile nu doar din cauza legislației privind monumentele istorice – care nu acoperă această problematică – ci și a permanentelor derogări de la reglementările urbanistice în vigoare (planuri urbanistice generale, planuri urbanistice pentru zonele construite protejate). Aceste derogări afectează identitatea urbană și/sau vizibilitatea și lizibilitatea monumentelor istorice. În consecință, planurile urbanistice derogatorii afectează interesul public reprezentat de resursa culturală, dar și interesul public constituit de calitatea mediului înconjurător și, deci, a vieții – determinate și de elemente precum trafic, parcuri, condiții de însorire și de ventilare naturală etc. Trebuie subliniat că, în cele mai multe cazuri, planurile urbanistice derogatorii sunt elaborate în baza comenzii formulate de beneficiari privați, astfel încât conflictul dintre interesele publice și cele private este inevitabil. Posibilitatea oferită de lege de a majora coeficientul de utilizare a terenului încurajează demolarea fondului construit vechi, inclusiv a celui cu valoare istoric-arhitecturală, pentru a permite construirea speculativă a terenurilor astfel eliberate. Pentru a stopa acest proces distructiv, trebuie eliminată inițiativa privată în modificarea reglementărilor PUG.

Notă: În faza finală a elaborării acestui material, Guvernul României a adoptat Ordonanța nr.27/27.08.2008 pentru modificarea și completarea Legii nr.350/2001 privind amenajarea teritoriului și urbanismul. Ordonanța prevede măsuri pentru limitarea urbanismului derogatoriu, inclusiv în ceea ce privește zonele protejate, unde nu mai sunt admise modificări locale ale funcțiunii, procentului de ocupare a terenului, coeficientului de utilizare a terenului și înălțimii maxime. Ordonanța va produce efecte pozitive în măsura în care va fi respectată de administrație care, în multe situații, s-a dovedit foarte inventivă în a găsi formule de interpretare/deturnare a prevederilor legale.

9. La sesizarea organizațiilor profesionale din domeniul protecției patrimoniului, urbanismului și arhitecturii, precum și a asociațiilor de protecție a patrimoniului istoric și/sau natural, procedura de autorizare a unei construcții, respectiv de desființare a unei construcții situată într-o zonă protejată, trebuie amânată până la verificarea legalității procedurii respective. Este oportun ca persoanele fizice să poată declanșa aceeași procedură prin intermediul organizațiilor și asociațiilor

menționate anterior.

Argument

Foarte multe din abuzurile recente, indiferent că sunt agresiuni asupra clădirilor sau agresiuni exercitate de clădiri, se datorează încălcării procedurilor legale în faza de avizare urbanistică sau de autorizare. Astfel de situații – și implicit consecințele care decurg din ele, uneori grave și ireversibile – ar putea fi evitate dacă, într-un termen rezonabil (1-2 luni), procedura ar fi suspendată pentru verificarea legalității ei. Acest sistem există în țările din vestul Europei, unde funcționează instanțe specializate pentru astfel de cazuri.

10. Abandonarea, vulnerabilizarea și degradarea intenționată, indiferent prin ce mijloace, demolarea neautorizată sau orice alt act care are drept consecință distrugerea unei clădiri sau a elementelor sale componente, funcționale, artistice și decorative, situate într-o zonă protejată trebuie considerate infracțiuni. După finalizarea operațiunii de cartare prevăzută la punctul 3, această încadrare se va restrânge la imobilele făcând parte din categoriile a) și b).

Orice intervenție cu efect distrugător asupra unui monument istoric (imobil, ansamblu, sit) sau asupra unui sit arheologic și furtul din inventarul mobil al acestuia trebuie considerată o atingere a intereselor naționale și un atac asupra patrimoniului național, impunându-se a fi sancționată conform legii penale.

Argument

În ceea ce privește patrimoniul istoric și în special cel urban, România trăiește, de mai mult de o jumătate de secol, într-o adevărată „cultură” a distrugerii. După 1989, nu s-a pus capăt agresiunilor, ci s-au schimbat doar motivațiile. Multiplicarea lor în ultimii ani este cauzată atât de miza economică, cât și de permisivitatea legislației, care include în domeniul infracțional distrugerile provocate monumentelor istorice, dar privează de protecție eficientă o mare parte a patrimoniului cu valoare cultural-istorică. Numeroase imobile care dau substanță și valoare zonelor protejate, sunt abandonate și agresate în diferite moduri, pentru a justifica apoi demolarea lor și utilizarea speculativă a terenurilor. Încadrarea în categoria infracțiunilor a acestui tip de agresiuni constituie un element de descurajare a unui fenomen care pune în grav pericol calitatea și identitatea centrelor vechi ale orașelor și satelor. Până la identificarea imobilelor care nu pot face obiectul unei cereri de desființare, măsura trebuie să se aplice pe întreg teritoriul unei zone protejate.

11. Este necesară înființarea Agenției Naționale pentru Arii Protejate (ANAP), subordonată Ministerului Mediului și Dezvoltării Durabile, cu alocare bugetară în conformitate cu Ordonanța 57/2007, cu sediul în Capitală, înzestrată cu putere executivă asupra administrațiilor de parcuri naționale și naturale, a rezervațiilor naturale și a siturilor rețelei ecologice europene Natura 2000. Este recomandabil ca ANAP să aibă capacitatea de a angaja și de a specializa personalul, precum

să dispună de corpuri de inspecție și control.

Argument

În prezent, administratorul majorității parcurilor naționale și naturale este Regia Națională a Pădurilor, din cadrul Ministerului Agriculturii și Dezvoltării Rurale. Administrațiile de parcuri nu sunt susținute financiar direct prin bugetul de stat, fiind subordonate financiar direcțiilor silvice județene și ocoalelor silvice din subordinea acestora. Acest fapt duce deseori la conflicte de interese între administratorii fondului forestier, ce au plan de producție îndeosebi prin exploatare forestiere și vânătoare, activități contrare cu obiectivele de management ale ariilor naturale protejate. Regia Națională a Pădurilor (RNP) este principala instituție care va aplica noile prevederi ale Codului silvic (Legea nr. 46/19 martie 2008, publicată în Monitorul Oficial nr. 238 din 27.03.2008), dintre care unele au efecte negative asupra obiectivelor conservării naturii (art. 27, pct. 1, 2, 3, care restricționează și condiționează constituirea și funcționarea unor arii protejate), articolele privind construirea de vile în pădure, privind turismul și sportul cu motor în fond forestier.

În cele mai multe cazuri, personalul angajat de filiale locale ale RNP ca rangeri la administrațiile de parcuri nu este pregătit pentru activitatea specifică conservării naturii, fiind puțin prezent în teren, slab motivat și salarizat, fără o dotare specifică, inclusiv fără drept de port-armă.

RNP este o structură puțin transparentă, rigidă, slab cooperantă cu instituții, experți din afara sa sau ONG-uri.

Fondurile alocate fiecărui parc de către RNP, prin direcțiile silvice, sunt insuficiente, deseori acoperind doar cheltuielile salariale și cheltuielile minime administrative, lăsând deficitare capitolele de cercetare, educație ecologică, informare-conștientizare, amenajare/întreținere a infrastructurii turistice. RNP și forul său tutelar, Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale, nu a acordat fondul de plăți compensatorii prevăzut de lege pentru proprietarii privați de terenuri și păduri din ariile naturale protejate.

12. Se impune reducerea cotei anuale de tăiere și adoptarea unor măsuri menite să stopeze tăierile ilegale și să permită reabilitarea rapidă a pădurilor. De asemenea, este necesară corelarea legislației silvice cu legislația referitoare la conservarea ariilor protejate, precum și revizuirea articolelor interpretabile din codul silvic.

Argument

Pădurile au o pondere majoră în cadrul biodiversității și în existența parcurilor naționale. 75% dintre speciile de animale se află în păduri. În prezent, tot mai mulți specialiști atrag atenția asupra declinului pădurii în România ca urmare a volumului mare de masă lemnoasă exploatat, adesea „la ras”, a tăierilor ilegale, a calamităților naturale în condițiile schimbărilor climatice. În consecință, dispar ultimele păduri virgine ale României, fapt ce înseamnă totodată reducerea și fragmentarea habitatelor. Într-un teritoriu forestier devastat nu pot exista parcuri naționale sănătoase, oaze de biodiversitate și

echilibru ecologic. În acest context, se impune ca măsură prioritară interzicerea vânătorii, precum și a exploatărilor forestiere din ariile naturale protejate.

Legislația privind ariile protejate este deja depășită de evoluția socio-economică din România, de statutul de membru al Uniunii Europene, de rapiditatea și amploarea impactului uman asupra siturilor naturale. Pe de altă parte, au fost recent adoptate norme a căror aplicare poate aduce prejudicii grave și ireversibile asupra patrimoniului natural național. Articolul 10 din Ordonanța de urgență 57/2007 privind constituirea de zone de dezvoltare durabilă în parcuri naționale și naturale poate desființa, în fapt, conceptul de arie protejată de acest tip, deoarece pe baza acestui act normativ se lucrează în prezent la proiecte mari pentru construcții de stațiuni, pârtii de ski, extinderea unor cariere etc.

Codul silvic recent adoptat conține prevederi care contravin protejării mediului natural, precum: dezvoltarea rețelei de drumuri forestiere (ca „o condiție de bază a gestionării durabile a padurilor”) fără a mai fi necesară obținerea avizelor de mediu (art. 83); restricționarea accesului publicului în păduri (art. 54); relaxarea penalităților pentru tăierile ilegale de arbori și jnepenișuri din zona alpină (art. 108).

Prin urmare, este necesară atât revizuirea – în sensul conservării și protecției – a normelor tehnice de amenajare silvică specifice ariilor protejate, cât și corelarea sistemului de măsuri pentru organizarea exploatărilor forestiere cu măsurile de management ale ariilor naturale protejate.

III. O ILUSTRARE A STĂRII DE FAPT

Patrimoniul construit și natural al României este reprezentat nu numai de obiecte separate – edificii sau arbori protejați – ci și de o țesătură consistentă din care acestea fac parte: clădiri, ansambluri, centre istorice, cu străzi, piețe și parcuri, vestigii arheologice, vecinătăți caracteristice, constituind peisaje cu așezări urbane și rurale, ape, relief, păduri. Fiecare dintre aceste elemente, ca de altfel întregul în sine, cuprinde valori cultural-istorice, etnografice, artistice, religioase, performanțe tehnice, reprezintă un cadru personalizat de culturile umane care l-au locuit și oferă un suport de calitate pentru dezvoltarea societății.

Fără a fi pe deplin cunoscut și înțeles – dar folosit în mod continuu – patrimoniul este, pe multe planuri, benefic pentru societate. Din păcate însă, valori de patrimoniu se pierd irecuperabil în ultima vreme, din ce în ce mai accelerat și în mai masiv. Patrimoniul construit și natural este pus în pericol nu numai de factori naturali (fenomene atmosferice, inundații, seisme), dar și de surse de nocivități, incendii, agresiuni, distrugerii provocate de oameni.

În cele ce urmează sunt prezentate doar câteva dintre numeroasele cazuri care fundamentează măsurile urgente propuse.

1. Agresiuni asupra monumentelor istorice

1.1. Efecte ale disfuncțiilor de administrare a siturilor arheologice

În munții Orăștiei se află unul din cele mai însemnate situri arheologice din România, reprezentat de vestigiile capitalei Daciei, Sarmisegetusa. Valoarea monumentelor păstrate din acest important centru militar, politic și religios al dacilor este recunoscută pe plan internațional, situl fiind înscris în Lista Patrimoniului Mondial.

În același timp, situl arheologic face parte din Parcul Natural Grădiștea Muncelului - Cioclovina, fapt care atrage un număr ridicat de vizitatori. În absența unui sistem integrat de gestiune a celor două tipuri de rezervații, vandalizarea monumentelor de către turiști a devenit un fapt cotidian. Blocuri de piatră sunt scoase din ziduri, stâlpii din sanctuare sunt dizlocați, se aprind focuri de tabără, se instalează corturi în sanctuar! Semnalăm faptul că, Sarmisegetusa Regia, ca și alte situri arheologice, este vizată de căutătorii de comori, piese arheologice de mare valoare putând deveni obiectul traficului de patrimoniu.

Neconcordanțele dintre mecanismele de protecție aferente celor două tipuri diferite de patrimoniu – natural și arheologic – fac ca pentru acesta din urmă să nu poată fi efectuate nici măcar operațiunile de protecție, fără a mai vorbi de toate operațiunile de cercetare, conservare și restaurare necesare.

Turism în perimetrul sitului arheologic Sarmisegetusa Regia, jud. Hunedoara

1.2. Abandonarea șantierelor de restaurare

Ansamblul curții nobiliare de la Râu de Mori, județul Hunedoara, păstrează încă, o parte din construcțiile ridicate de familia de nobili români a Cândeștilor, precum și o capelă cu altar orientat către sud (indicând amenajarea ei prin transformarea unor vechi încăperi ale curții). Încadrarea cronologică a construcțiilor nobiliare se poate face la sfârșitul secolului al XV-lea / începutul secolului al XVI-lea (remarcabile ancadrame de uși și ferestre par să indice trecerea de la gotic la Renaștere), capela fiind datată la finele secolului al XVI-lea.

Deși era inclus, prin grija Ministerului Culturii și Cultelor, în Programul Național de Restaurare, în cadrul căruia au fost executate unele intervenții de urgență, șantierul a fost ulterior abandonat și ansamblul a fost lăsat pradă distrugerii, fără ca autoritățile locale să intervină pentru salvarea lui.

Un monument deosebit de prețios pentru istoria Transilvaniei, parte dintr-un peisaj cultural cu valoare excepțională al Țării Hațegului, este condamnat astfel la dispariție.

Notăm că această curte nobiliară se află în apropierea bisericii cneziale a Cândeștilor (a cărei pictură, una din cele mai vechi atestate în Transilvania, a fost distrusă odată cu restaurarea bisericii) și a castelului „Colț”, lăsat și el pradă distrugerii.

Curtea Cândeștilor, com. Râu de Mori, jud. Hunedoara (2003)

Curtea Cândeștilor, com. Râu de Mori, jud. Hunedoara (2003)

Curtea Cândeștilor, com. Râu de Mori, jud. Hunedoara (2003)

1.3. Abandonare și incendiere

Moara lui Assan, monument istoric de importanță națională, reprezintă un moment de referință pentru dezvoltarea industriei românești, atât prin calitatea arhitecturală a construcțiilor, cât și prin dotarea tehnică la momentul fondării (1853). Moara este, de asemenea, unul dintre puținii martori supraviețuitori ai evoluției industriale a Bucureștilor, mare parte dintre siturile valoroase fiind demolate în ultimii ani. Nu în ultimul rând, ansamblul are un mare potențial de conversie funcțională.

Încă din 2005, în perimetrul sitului monument istoric, au început lucrări ilegale de demolare, ansamblul fiind vizat de avântul dezvoltării imobiliare. Deși Ministerul Culturii și Cultelor a sesizat proprietarul și autoritățile competente: Primărie, Poliție, Parchet, Inspectoratul de Stat în Construcții, cu privire la demolările ilegale și la necesitatea protecției monumentului, măsurile luate au fost insuficient de ferme, ajungându-se la situația actuală, în care monumentul servește drept refugiu pentru persoane fără adăpost și ca sursă de material de construcție, extras din zidăria portantă cu scopul de a o șubrezi.

Dacă cele două recente incendii (mai și iunie 2008), care au distrus o parte importantă a clădirilor, au fost provocate, rămâne a fi stabilit prin ancheta care se află în desfășurare. Până atunci, lipsa de preocupare pentru întreținerea și punerea în valoare a monumentului, distrugerile intenționate, flagranta ineficiență a procedurilor administrative de control, ar trebui ferm sancționate.

Moara lui Assan, str. Silozului nr. 25, sector 2, București (16 mai 2008)

Moara lui Assan, str. Silozului nr. 25, sector 2 (16 mai 2008)

Moara lui Assan, str. Silozului nr. 25, sector 2 (16 mai 2008)

1.4. Abandonare și distrugere intenționată

Una din metodele de a „elibera” de construcții terenurile situate în zone de mare interes imobiliar este aceea de a abandona clădirile, provocând distrugerea lor treptată. Uneori, acțiunea factorilor naturali se poate combina cu prăbușiri sau incendii având cauze „necunoscute”, în realitate provocate în mod intenționat, dar discret.

Casa Mirea - Miclescu din șoseaua Kiseleff nr. 37 ilustrează un caz tipic de părăsire și distrugere deliberată a unui monument istoric. Demolarea monumentului nu a fost permisă de Ministerul Culturii și Cultelor în 2001, când noul proprietar dorea ridicarea unui hotel. Din păcate, monumentul a fost lăsat în paragină, ajungând într-o stare de degradare care îl pune în pericol.

Ministerul Culturii și Cultelor a solicitat Consiliului General al Municipiului București, în repetate rânduri, declanșarea procedurii de expropriere pentru cauză de utilitate publică, fără să obțină însă nici un rezultat.

Casa Mirea - Miclescu din Șos. Kiseleff nr. 37, sector 1, București (august 2008)

1.5. Abandonarea fortuită

O situație specifică este aceea a localităților sau monumentelor care sunt lăsate în paragină și distruse treptat din cauza lipsei resurselor, a situațiilor juridice incerte sau a nepăsării a diminuării drastice a comunităților cărora le aparțin.

Este cazul patrimoniului majorității așezărilor săsești din Transilvania.

Pentru a da un singur exemplu din nenumărate cazuri, biserica fortificată din Axente Sever a rămas fără enoriași, fără preot, fără pază, și este vandalizată în mod curent.

Într-o situație similară se află și patrimoniul construit al orașului Sulina: biserica ortodoxă veche din Sulina este scoasă din cult, iar ultimele urme de arhitectură veche ale orașului sunt părăsite și dispar.

Alte localități din România, odinioară renumite în Europa (cum ar fi, de pildă, cazul unor stațiuni balneare ca Herculane, Borsec etc) sunt acum în mare parte părăsite sau distruse.

Numeroase reședințe nobiliare – castele, palate, conace – sau lăcașuri de cult de pe întreg cuprinsul României se află în aceeași situație.

Biserica fortificată din com. Axente Sever, jud. Sibiu

Biserica fortificată din com. Axente Sever, jud. Sibiu

Clădire monument istoric abandonată, Sulina, jud. Tulcea

1.6. Clădiri înalte amplasate în zonele de protecție ale monumentelor

La nici 20 de ani de la sistematizarea comunistă, sub deviza „modernizării” și „dezvoltării”, abuzând de necesitatea restructurării imaginii urbane, centrul Bucureștilor este din nou agresat, de data aceasta prin implantarea în serie a unor clădiri înalte, hoteluri sau birouri. Fiind supradimensionate, ele creează distorsiuni de scară cu vecinătățile și perturbă nu doar imaginea unor monumente situate în apropiere, dar și pe cea a altora mai îndepărtate. Funcțional, prin afluxul considerabil de utilizatori, aceste clădiri creează mari pro-bleme din punctul de vedere al parcării și circulației automobilelor în zona centrală, care nu poate face față unor asemenea solicitări.

Începutul a fost făcut în 1995 cu „Bucharest Financial Plaza”, un imobil de circa 90 metri înălțime, amplasat în aria de protecție vizuală a Palatului CEC, monument istoric de categoria A și edificiu emblematic al Bucureștilor. Au urmat alte două imobile înalte de birouri situate în vecinătatea unor monumente istorice, unul lângă Biserica Armenească și celălalt, „Cathedral Plaza”, lângă Catedrala romano-catolică „Sf. Iosif”.

„Cathedral Plaza” este un imobil cu parter și 19 etaje, având o înălțime maximă de 75 metri. Atât avizele pentru documentația de urbanism și pentru proiectul tehnic, cât și autorizația de construcție au fost emise în condiții neclare din punct de vedere procedural, într-o perioadă cuprinsă între 1999 și 2006. Justiția urmează să se pronunțe asupra legalității construcției, lucrările fiind pentru moment oprite.

Palatul CEC și Bucharest Financial Plaza, Calea Victoriei, București

Catedrala romano-catolică „Sf. Iosif” și Cathedral Plaza, București

Muzeul Național de Artă al României și Cathedral Plaza, București

2. Agresiuni asupra zonelor protejate

2.1. Distrugerea fondului construit valoros prin incendiere și demolare

Bulevardul Lascăr Catargiu este o arteră rezidențială de înaltă ținută a Bucureștilor, trasată după proiectul arh. I.D.Berindei între 1895 și 1899, în cadrul procesului de moder-nizare în spirit european a capitalei României.

Imobilul din str. Visarion nr. 8 este parte a ansamblului monument istoric Bulevardul Lascăr Catargiu și este situat în zona de protecție a Casei Dinu Lipatti, clasată individual ca monument istoric. Deși este situat într-o zonă protejată, imobilul din str. Visarion nr. 8 nu a beneficiat, de fapt, de nicio protecție, fiind în curs de demolare.

Acoperișul a fost incendiat la începutul anului 2007, ulterior clădirea fiind inundată, degradată sistematic și continuu până la starea de ruină de astăzi. Semnul „Pericol de prăbușire” afișat pe fațada clădirii încă din luna martie 2007 – fără ca la vremea respectivă să existe un astfel de pericol –, a anunțat cu claritate destinul de desființare a acestei elegante clădiri.

Cererea de clasare de urgență ca monument istoric a imobilului, redactată de Institutul Național al Monumentelor Istorice (nr.35/23.03.2008), a fost respinsă, atât de Comisia Națională a Monumentelor Istorice, cât și de Ministerul Culturii și Cultelor.

În aceste condiții, devastarea imobilului continuă fără ca autoritățile să intervină pentru salvarea sa.

Imobilul din str. Visarion nr. 8, sector 1, București (octombrie 2001)

Imobilul din str. Visarion nr. 8, sector 1, Bucuresti (mai 2007)

Imobilul din str. Visarion nr. 8, sector 1, București (iulie 2008)

2.2. Distrugerea fondului construit valoros prin extinderi și supraetajări

Pe fondul ignorării sau interpretării incorecte a reglementărilor existente, presiunea economică generează în zonele protejate diverse agresiuni, care variază de la alterări ale substanței și imaginii clădirilor până la demolarea lor completă.

Un caz grav, cu modificarea completă a imaginii de ansamblu, este cel al clădirii din strada Bărăției nr. 35, în plin centru istoric al Bucureștilor. Fotografiiile înfățișează trei etape ale acestei intervenții distructive.

În anul 2001, imobilul a fost abandonat, acoperișul și planșeele au fost demolate. Clădirea, din care nu se mai păstra decât – grav alterată – fațada, a ajuns într-o stare avansată de degradare. După trei ani, fațada a fost și ea demolată și înlocuită cu o structură din beton complet nouă, din vechea construcție nemaipăstrându-se practic nimic.

Rezultatul unei astfel de intervenții poate fi ușor observat astăzi: distrugerea completă a substanței istorice și înlocuirea ei cu o construcție supradimensionată, cu un volum agresiv și o fațadă pastișă, care încearcă să o amintească pe cea originală.

Imobilul din str. Bărăției nr. 35, sector 3, București (octombrie 2001)

Imobilul din str. Bărăției nr. 35, sector 3, București (martie 2004)

Imobilul din str. Bărăției nr. 35, sector 3, București (iulie 2008)

Un caz asemănător cu cel de pe str. Bărăției 35 se prefigurează la intersecția dintre str. Bărăției și str. Baia de Fier. Imobilul aparține aceluiași proprietar.

În anul 2004, deși se afla într-o stare avansată de degradare, clădirea era întregă și recuperabilă. În decurs de patru ani, din imobil nu a mai rămas decât fațada dinspre stradă, supusă, după cum arată autorizația de construcție eliberată de Primăria sectorului 3, unei operațiuni de consolidare.

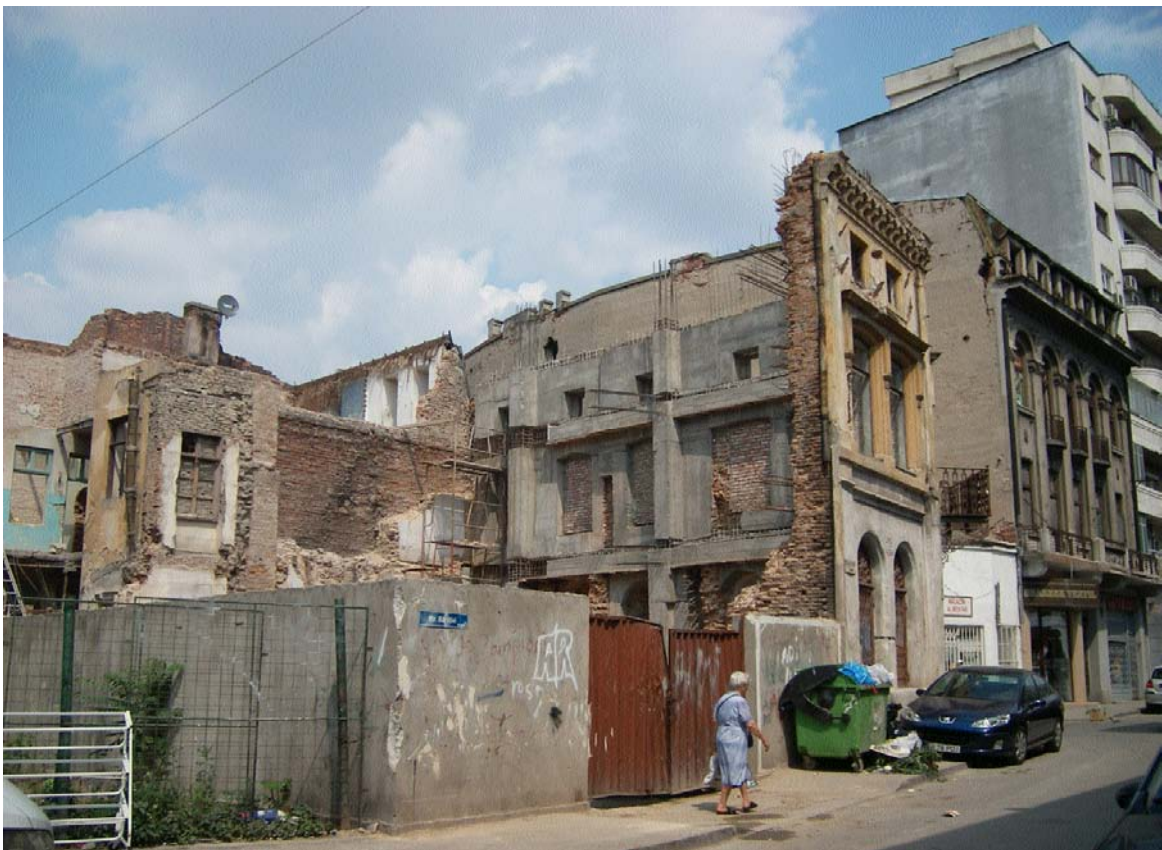
Vederea din spate, cu terenul liber de construcții, indică însă clar intenția realizării unei construcții noi, parazitând ceea ce a rămas din vechiul imobil și având aceeași calitate arhitecturală ca și cea a intervenției de pe str. Bărăției 35.

Imobilul din str. Baia de Fier nr. 3, sector 3, București (martie 2004)

Imobilul din str. Baia de Fier nr. 3, sector 3, București (iulie 2008)

Imobilul din str. Baia de Fier nr. 3, sector 3, București, văzut de pe str. Bărăției (iulie 2008)

2.3. Distrugerea scării și a coerenței morfologice prin intervenții brutale

Un alt proces datorat presiunii economice – și facilitat de încălcarea sau derogarea substanțială de la reglementările de urbanism existente – este cel de modificare a caracterului funcțional și de densificare a zonelor rezidențiale situate în centrul Bucureștiului. În toate cazurile, indicatorii urbanistici – procentul de ocupare a terenului, coeficientul de utilizare a terenului și înălțimea maximă – depășesc cu mult valorile admise în zonă. Intervențiile ies în evidență prin masivitate, dimensiuni exagerate, apropierea excesivă față de clădirile învecinate și, de multe ori, prin deficitul de calitate estetică.

Două exemple de pe strada Maria Rosetti sunt relevante pentru acest tip brutal de intervenție. La nr. 6, un valoros imobil neoromânesc a fost demolat și înlocuit cu un masiv imobil de birouri P+9E, care distorsionează complet scara locului. Nu departe, la intersecția cu strada Toamnei, au fost construite două imobile P+8E, care încalcă orice regulă de urbanism și de bună vecinătate.

Str. Maria Rosetti nr. 6, sector 2, București (iulie 2008)

Intersecția Str. Maria Rosetti cu Str. Toamnei, sector 2, București (iulie 2008)

Intersecția Str. Maria Rosetti cu Str. Toamnei, sector 2, București (iulie 2008)

2.4. Mutilarea clădirilor și degradarea imaginii urbane prin publicitate agresivă

Prin aspectul haotic creat de firmele, reclamele și aparatele de aer condiționat amplasate pe fațadele clădirilor, Bucureștii par a nu face parte din rândul orașelor europene. În loc să fie întreținute, renovate și puse în valoare, fațadele foarte multor clădiri de înaltă ținută arhitecturală, situate în zonele cele mai reprezentative ale orașului, au fost transformate – cu complicitatea nemijlocită a administrației – în suporturi pentru reclame. Amplasarea – cu sau fără autorizație – și multiplicarea acestora depășește orice limită, transformând centrul orașului într-un bălci publicitar incompatibil cu normele unei capitale civilizate.

Acesta este un tratament barbar, care nu numai că ascunde și urățește fațadele clădirilor, dar le și degradează, distrugând prin elementele metalice de prindere finisajele exterioare, de multe ori de o calitate greu de egalat astăzi.

Imobilul „CUGIR” (arh. C. Mosinschi, ing. E. Prager) din str. G. Enescu nr. 27, sector 1, București (iulie 2008)

Casa Magistraților (arh. Duiliu Marcu), sector 1, București (iulie 2008)

Bd. Lascăr Catargiu, sector 1, București (iulie 2008)

2.5. Clădiri din zone protejate și monumente istorice expuse demolării / demolate în urma expertizării tehnice în clasa 1 de risc seismic

În urmă cu 10 ani, Ministerul Lucrărilor Publice și Amenajării Teritoriului a promovat conceptul de „clădire expertizată tehnic încadrată în clasa 1 de risc seismic” (simbolizat de „bulina roșie”) pentru a fundamenta necesitatea urgentă de consolidare a clădirilor din beton armat de peste P+4E, construite înainte de cel de-al doilea război mondial în centrul capitalei, clădiri ce au cauzat peste 1400 de pierderi de vieți omenești la cutremurul din 4 martie 1977.

O listă de 127 de astfel de clădiri a fost întocmită în anii '90, cuprinzând 19 clădiri din beton armat numai pe Bulevardele Magheru și Bălcescu și pe Calea Victoriei. În prezent, lista cuprinde peste 400 de poziții, majoritatea fiind clădiri cu puține niveluri și cu pereți din zidărie de cărămidă.

Simbolul „clădire expertizată tehnic încadrată în clasa 1 de risc seismic” a devenit unul dintre cele mai „solide” argumente pentru demolarea clădirilor în centrul capitalei și în zonele protejate, anulându-se astfel sensul originar: prioritate de consolidare seismică și de punere în siguranță. Folosirea abuzivă a simbolului „risc seismic clasa 1” în cazul clădirilor vechi ar putea lichida în câțiva ani fondul istoric de clădiri vechi și frumoase ale capitalei.

Sediul fostului Minister al Industriei Constructoare de Mașini, Calea Victoriei nr. 133-135, sector 1, București (demolat 2008)

Pasajul Victoria și Hotel Muntenia, str. Academiei nr. 17-19, sector 1, București

Pasajul Victoria și Hotel Muntenia, str. Academiei nr. 17-19, sector 1, București

3. Agresiuni conjugate

3.1 Roșia Montană: devastarea peisajului, distrugerea siturilor arheologice, distrugerea fondului construit istoric

Roșia Montană este unul dintre cele mai expresive și mai cunoscute situri istorice din România, principalul centru minier de exploatare a aurului din Munții Apuseni, cunoscut în Antichitatea romană sub numele de Alburnus Major, denumire transmisă de celebrele tăblițe cerate descoperite în galeriile romane.

Situl, cu valoare de peisaj cultural, cuprinde 43 de monumente istorice clasate, la care se adaugă numeroase alte zone arheologice, investigate sau doar reperate, ansambluri arhitectural-urbanistice, construcții izolate, lucrări tehnice complementare mineritului tradițional și două monumente ale naturii.

Locuințe și gospodării tradiționale, biserici valoroase, monumente votive, comemorative sau funerare jalonează peisajul întregului sit. Așezarea actuală însumează un fond construit compus din clădiri ridicate între sfârșitul secolului al XVIII-lea și sfârșitul secolului al XIX-lea, pe o structură conturată încă din secolul XVII-lea.

Roșia Montană, jud. Alba

Forma trapezoidală a celor 7 km de galerii săpate cu dalta este în sine spectaculoasă, nefiind întâlnită altundeva în Imperiul Roman. S-au descoperit galerii de aerisire, de asistență, de evacuare a apei, planuri înclinate cu trepte săpate în stâncă, camere cu stâlpi și puțuri, abataje boltite etc. S-au păstrat în interiorul lor vestigii ale sistemului de exploatare antic, unele aproape intacte. Roșia Montană păstrează galerii medievale mai modeste, dar la fel de importante pentru memoria istorică, faima

„vestitei mine de la Roșia” fiind imortali-zată în gravuri de epocă. Se păstrează elementele exploatării miniere moderne, preindustriale și industriale, cu rețele trasate regulat, lacuri de acumulare, canale de dirijare a apei etc, precum și vestigiile arheologice de suprafață care însumează vaste necropole, monumente funerare de excepție, edificii sacre, edificii publice cu hypocaust etc.

Galerie romană, com. Roșia Montană, jud. Alba

Roșia Montană este supusă astăzi unei amenințări grave: reluarea la o scară mult mai mare a exploatării miniere de suprafață, prin cianure.

Situația Roșiei Montane exemplifică în cel mai înalt grad posibilitatea de atingere a securității naționale prin distrugerea patrimoniului subteran și suprateran (istoric și natural), în numele unei investiții economice prezentate ca unica variantă pentru o dezvoltare durabilă.

Demararea proiectului de exploatare a aurului, deocamdată suspendat, ar atrage după sine:

- distrugerea în totalitate a patrimoniului arheologic și istoric, reprezentând argumente fundamentale ale istoriei și identității naționale;
- anularea mărturiilor diversității culturale și a dreptului la memorie;
- o gravă atingere, pe termen lung, adusă mediului natural, precum și pericolul unei catastrofe ecologice de proporții;
- distrugerea coeziunii sociale;
- anularea perspectivelor de ecologizare a zonei, într-un viitor previzibil și a dezvoltării durabile a acesteia;
- distrugerea ireversibilă a unui peisaj cultural de prim ordin pentru România și pentru patrimoniul cultural și natural european.

Exploatare minieră de suprafață, com. Roșia Montană, jud. Alba

Un caz special îl reprezintă abandonarea și distrugerea intenționată a imobilelor din Roșia Montană, unde, în ultimii ani, au dispărut peste 100 case, exemple de arhitectură rurală de certă valoare.

Imobil clasat din centrul monument istoric (casa nr. 449), Roșia Montană, jud. Alba

Frontul de nord al centrului monument istoric, Roșia Montană, jud. Alba

Imobil din centrul monument istoric (casa nr. 551), Roșia Montană, jud. Alba

3.2. Sinaia: devastarea peisajului, distrugerea fondului construit istoric, construcții noi abuzive și de slabă calitate arhitecturală

Sinaia, odinioară numită „Perla Carpaților” sau „capitala de vară” a României, și-a câștigat în ultimii ani tristul renume de a reuni și concentra toate intervențiile nepermise asupra unui oraș.

La ridicarea grațioasă a orașului, în jurul castelului Peleş, au contribuit în primul rând constructorii veniți din numeroase țări europene, la invitația regelui Carol I. Majoritatea acestora (germani, polonezi, cehi, italieni, francezi, elvețieni, evrei, austrieci, greci, slovaci, unguri etc) s-au stabilit apoi în oraș și au construit locuințe sau alte tipuri de edificii, inspirate fie din arhitectura Peleşului, fie din țara lor de origine, ceea ce a dăruit orașului acea remarcabilă varietate arhitecturală și identitatea sa multiculturală unică.

Devenită cu timpul al doilea centru politic important în România, Sinaia a găzduit multe luni pe an întruniri ale Guvernului și consultări de anvergură. Marile familii aristocratice din România (Cantacuzino, Stirbey, Sturdza), precum și cei mai importanți politicieni ai vremii (Brătianu, Costinescu, Argetoianu, Tache Ionescu) au ținut să aibă aici reședințe secundare, apelând la cei mai mari arhitecți ai începutului de secol al XX-lea: Ion Mincu, Petre Antonescu, Paul Smărăndescu, Duiliu Marcu.

Ambient arhitectural și peisaj specific, Sinaia (august 2008, foto: arh. Dan Manea)

Ce se întâmplă acum în Sinaia, după distrugerile și neglijența din vremea comunismului? În loc ca acest oraș, cu o valoare și o diversitate arhitecturală unice în România, să fie ocrotit și reabilitat,

vechile sale case cad pradă „promotorilor imobiliari”: în zona sa istorică au fost deja demolate numeroase asemenea imobile, altele așteptându-și rândul, în disprețul legii și al oricăror reglementări. Cu autorizații de „restaurare și extindere”, sunt nimicite și sufocate vechile vile, peste ele ridicându-se clădiri monstruoase. Urbanismul derogatoriu este în floare, iar Sinaia a ajuns în câțiva ani un oraș dizarmonic, dezarticulat, pe cale de a-și pierde definitiv identitatea, lăsat pradă unor autorități locale iresponsabile. Pe temeliiile unui plan de urbanism general impecabil, datând din 1901 și reînnoit periodic la timpul său, în Sinaia domnește acum haosul.

Același lucru se poate spune și în legătură cu tăierea iresponsabilă a arborilor, cu defrișările masive și sălbătice, cu realizarea de săpături pentru noi fundații în versanți, fără să se țină seama de datele geologice ale terenului, totul în vederea îndeșirii construcțiilor. Acestea se ridică pe taluzuri, pe terenuri în pantă mare, despădurindu-se suprafețe enorme în câteva ore.

Devastarea reliefului și imaginii urbane prin implantări contemporane, Sinaia (octombrie 2008, foto: arh. Dan Manea)

Demolarea unui imobil în zona istorică, Sinaia (septembrie 2007, foto: arh. Dan Manea)

Același amplasament, după demolare (aprilie 2008, foto: arh. Dan Manea)

Arhitectura nouă din Sinaia (2008, foto: arh. Dan Manea)

Arhitectura nouă din Sinaia (2008, foto: arh. Dan Manea)

4. Incapacitate administrativă în protejarea patrimoniului

Monument de prim ordin al începuturilor monastice românești de tip capadocian, ansamblul bisericilor săpate în stâncile de cretă de la Murfatlar/ Basarabi, jud. Constanța, reprezintă un caz semnificativ de neglijență în administrarea patrimoniului. Datat în secolele IX-XI, excavat într-un masiv de cretă, ansamblul conține cavouri, galerii, capele cu pereții incizați cu desene figurative sau cu caracter simbolic și numeroase inscripții (circa 60 de inscripții runice, încă nedescifrate, 20 chirilice în limba slavă veche și una glagolitică, precum și două în limba greacă).

Ansamblul este înscris atât pe lista monumentelor istorice ca obiectiv de importanță națională, cât și pe Lista de așteptare a României pentru Lista Patrimoniului Mondial. Cu toate acestea, autoritățile nu au asigurat mijloacele necesare unei minime conservări.

Abandonat, odată cu desființarea în 1977 a Direcției Monumentelor Istorice, șantierul de consolidare, protecție și punere în valoare a ansamblului monastic nu a fost reluat decât la sfârșitul anilor '90 și doar pentru realizarea unor acoperiri de protecție ce s-au dovedit a fi improprii. Pe lângă degradările structurale, sunt amenințate cu dispariția, din cauza temperaturilor extreme și a umidității ridicate, valoroasele inscripții și grafite ale acestui ansamblu de arhitectură medievală unic.

Pe lângă faptul că nu s-a asigurat o minimă monitorizare a condițiilor de temperatură și umiditate la care este supus ansamblul-monument, acesta nu este nici măcar păzit eficient, fapt care a dus la vandalizarea sa prin inscripții contemporane.

Autoritățile locale au amenajat în imediata vecinătate a ansamblului o groapă de gunoi de mari dimensiuni, către care utilaje de tonaj greu transportă zilnic deșeuri și resturi menajere, provocând vibrații și alterând grav cadrul ambient al monumentului.

Monumentul rupestru de la Basarabi, jud. Constanța, interior

Monumentul rupestru de la Basarabi, acoperire de protecție improvizată, exterior

Monumentul rupestru de la Basarabi, acoperire de protecție improvizată, interior

5. Dezinteres pentru protejarea patrimoniului

5.1. Absența unei protecții reale a fondului construit istoric

Legislația actuală interzice doar demolarea imobilelor clasate ca monumente istorice, în timp ce restul clădirilor, indiferent de valoarea lor, nu beneficiază de o protecție reală. Fondul construit istoric - care include multe și variate valori arhitecturale și urbanistice - constituie substanța zonelor protejate și cadrul ambiental al monumentelor. Fără el, imaginea acestora ar fi considerabil afectată, în timp ce noțiunea de „cartier istoric” și-ar pierde orice înțeles.

Oricât ar părea de surprinzător, regimul de zona protejată - așa cum este el interpretat în România - nu implică în mod necesar și protecția individuală a imobilelor. Zona este „protejată”, dar nu și clădirile care o compun! În acest mod, sub deviza „dezvoltării” orașului, multe imobile cu certe calități arhitecturale sunt demolate legal, într-un ritm din ce în ce mai accelerat. În lipsa unei modificări radicale a legislației, în timp, acest proces va goli de sens noțiuni ca „zonă protejată” sau „zonă de protecție”.

Str. Georges Clemenceau este una din puținele străzi bucureștene de după mijlocul secolului al XIX-lea care are un traseu prestabilit și care a fost „mobilată” unitar și armonios cu edificiile (reședințe particulare și clădiri de raport), integrate organic în țesutul urban preexistent. Strada a fost realizată într-o singură perioadă istorică (domnia Regelui Carol I) și într-un singur stil (academismul francez).

Deși este situat într-o zonă protejată, în imediata vecinătate a Atheneului Român, și deși nu existau rațiuni arhitecturale - și în mare măsură nici urbanistice - pentru a justifica demolarea sa, imobilul de la nr. 8 - 10 a dispărut în baza unei autorizații de desființare legale.

Imobilul de pe str. G. Clemenceau nr.8-10, sector 1, București, în curs de demolare (primăvara anului 2008)

5.2. Blocarea procedurii clasării de urgență

În situația în care există informații despre intenția de demolare a unor imobile care, fără a fi monumente, au o reală valoare arhitectural-istorică, singura posibilitate legală de a le salva este aceea a declanșării procedurii de clasare de urgență. Clasarea de urgență, de altfel o procedură dificil de aplicat, este „procedura excepțională prin care un bun imobil aflat în pericol iminent de distrugere sau de alterare fizică este clasat monument istoric”.

În loc să simplifice procedura, recentul Ordin nr. 2260 din 18.04.2008 al Ministrului Culturii și Cultelor privind aprobarea metodologiei de clasare și inventariere a monumentelor istorice, introduce dificultăți suplimentare: clasarea de urgență nu se poate face decât cu condiția prezentării unei expertize tehnice și a unor fotografii de interior ale imobilului. Cum aceste documente – de altfel, neesențiale pentru o situație de urgență – nu pot fi obținute fără cooperarea proprietarului, clasarea de urgență devine o procedură fără nici o șansă de reușită. În acest mod, multe clădiri nu vor putea beneficia de un regim protectiv și vor fi demolate.

Imobilele din București situate pe str. M. Eminescu nr. 27 (casa Filitis-Golescu) și Calea Dorobanți nr. 16 (casa Dinu Brătianu) constituie un astfel de caz. Filiala București a Ordinului Arhitecților și Comisia Zonală a Monumentelor Istorice București au solicitat clasarea lor de urgență dar, în lipsa fotografiilor de interior și a expertizei tehnice, procedura legală nu mai poate fi îndeplinită.

Casa Filitis-Golescu, str. M. Eminescu nr. 27, sector 1, București (iulie 2008)

Casa Dinu Brătianu, Calea Dorobanți nr. 16, sector 1, București (iulie 2008)

5.3. Blocarea studiilor pentru cartarea fondului construit istoric

În afara soluției punctuale – și excepționale – a clasării de urgență, singura posibilitate legală de a opri distrugerea fondului construit cu valoare culturală o constituie cartarea tuturor clădirilor din zonele protejate și instituirea, pe această bază, a unor restricții de desfășurare a construcțiilor. Urmând un model utilizat în alte țări europene, imobilele sunt clasificate în 3 categorii – imobile monument istoric, imobile cu valoare și imobile comune – primele două categorii neputând constitui obiectul unei cereri de desfășurare.

La solicitarea Primăriei Municipiului București a fost elaborat, de către Departamentul de Istoria & Teoria Arhitecturii și Conservarea Patrimoniului a Universității de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”, studiul „Definirea regimului tehnic al construcțiilor supuse autorizării în zonele protejate și în zonele de protecție ale monumentelor, în scopul protejării patrimoniului arhitectural și urbanistic al Municipiului București”. Studiul stabilește reglementări detaliate pentru un prim grup de 12 zone construite protejate, din cele 98 ale orașului București:

- Z.C.P. 02 - Calea Griviței;
- Z.C.P. 04 - Bulevardul Magheru;
- Z.C.P. 12 - Bulevardul Lascăr Catargiu;
- Z.C.P. 38 - Labirint;
- Z.C.P. 40 - Icoanei;
- Z.C.P. 46 - Parcelarea Vatra Luminoasă;
- Z.C.P. 48 - Parcelarea Filipescu;
- Z.C.P. 49 - Parcelarea Bonaparte - Mora;
- Z.C.P. 53 - Parcelarea Mornand;
- Z.C.P. 56 - Parcelarea U.C.B.;
- Z.C.P. 73 - Parcelarea Domenii;
- Z.C.P. 94 - Căderea Bastiliei.

Deși studiul are toate avizele tehnice prevăzute de lege, el este blocat de mai multe luni la Consiliul General al Municipiului București, care amână aprobarea sa.

În acest timp, în multe dintre zonele construite protejate la care acest studiu se referă, continuă distrugerile care ar fi putut fi oprite prin adoptarea de către Consiliul General al Municipiului București a reglementărilor propuse.

6. Distrugerea arhitecturii vernaculare din mediul rural

Este un fenomen acut, prezent în toate zonele țării. Un caz particular îl reprezintă însă satele maramureșene, în care arhitectura vernaculară este prea puțin protejată prin legislația privind monumente istorice sau prin documentații de urbanism.

Meseriile tradiționale legate de cultura construirii în lemn sunt din ce în ce mai puțin transmise generațiilor noi. Casele tradiționale sunt deseori fie părăsite și distruse pentru recuperarea lemnului, fie demontate și vândute colecționarilor din străinătate. În locul lor apar construcții hibrid, importuri de arhitectură de slabă calitate, utilizând forme, proporții, materiale sau culori ce nu mai au nimic de-a face cu tradiția locală.

Această nouă arhitectură, expresia perfectă a kitsch-ului, demonstrează, pe de o parte, existența unor importante resurse materiale, dar și, pe de altă parte, lipsa oricărei preocupări a comunității sau a autorităților locale pentru păstrarea valorilor tradiționale.

Locuința tradițională maramureșeană abandonată

Locuință nouă maramureșeană

Locuință nouă maramureșeană

7. Tăieri „la ras” în parcurile naționale

Fără pădurile care înconjoară masivul – și care nu au mai fost tăiate niciodată până acum – fauna din Piatra Craiului nu mai are refugiu de iarnă și va dispărea. Este cauza declinului până la extincție a unor specii, precum capra neagră și râsul.

Despăduririle din Piatra Craiului au fost făcute mai ales după ce acest masiv a fost declarat parc național, din 2000 și până în prezent, de către Regia Națională a Pădurilor - Argeș și de către primăria Zărnești, Brașov.

Despăduriri în Parcul Național Piatra Craiului